

Prikaz slučajeva kršenja osnovnih ljudskih prava u Srbiji

21. mart - 3. april 2025. godine

Sloboda izražavanja

Napadi i pritisci na novinare/ke

Poslednjih meseci, nezavisni novinari/ke koji izveštavaju o anti-korupcijskim protestima, i koji slobodno postavljaju pitanja nadležnima, redovno su izloženi napadima i suočeni sa pritiscima u svom radu. Novinara BIRN-a, Sašu Dragojla, napao je SNS aktivista, a policija koja je bila prisutna odbila je da legitimise napadača. BIRN je otkrio da je napadač, Mujo Kujević, imao ulogu u organizovanju dovođenja ljudi u Pionirski park gde su boravili navodni studenti koji žele da uče. Dok je snimao protest podrške nastavnicima/cama u blokadi jedne škole u Novom Sadu, napadnut je i novinar N1 od strane ljudi koji su organizovali kontra-skup i koji se predstavljaju kao roditelji koji se protive blokadi. Žena koja je napala novinara, najpre je dobacivala uvrede na račun N1 televizije koje se često čuju od strane najviših funkcionera vlasti, a potom je kišobranom udarila novinara i pokušala da mu izbije telefon iz ruke. Ipak, odustvo adekvatne reakcije nadležnih sprečava bolju zaštitu novinara/ki u Srbiji. Prvo osnovno tužilaštvo u Beogradu je u predistražnom postupku u vezi sa napadom na novinara Vuka Cvijića od strane glavnog urednika tabloida "Srpski telegraf" Milana Lađevića, utvrdilo da Lađević jeste udario Cvijića ali da u tom nasilnom delu nema elemenata krivičnog dela. Vlasti ne samo da ne štite novinare već ih direktno i ugrožavaju pa i špijuniraju. Dve novinarke BIRN-a našle su se na meti neuspelog pokušaja špijuniranja izraelskim softverom Pegazus, potvrđeno je forenzičkom analizom koju je sproveo Amnesty International. Ova međunarodna organizacija je u decembru 2024. godine dokazala je da je BIA instalirala špijunske softvere za praćenje na telefonima privedenih i uhapšenih aktivista/kinja kao i novinara/ki. Samo par dana pre nego što se saznalo za pokušaj hakovanja telefona novinarki BIRN-a, mediji su objavili da nadležne institucije Srbije ni nakon godinu dana nisu rešile slučaj nezakonitog špijuniranja novinara iz Dimitrovgrada Slaviše Milanova, iako je tužilaštvo zatražilo od policije da sprovede istragu. Novinarski portal Ozonpress iz Čačka našao se na meti hakerskih napada, ali i verbalnih pretnji i napada. Sve ovo ukazuje na izuzetno težak položaj novinara/ki u Srbiji koji su izloženi brojnim rizicima zbog svog profesionalnog i nezavisnog bavljenja svojom profesijom.

Sprečavanje novinara/ki u izveštavanju

Novinarima/kama Nove, N1, Insajdera, Podrinjskih, i francuskih medija nije dozvoljen ulazak u zgradu Skupštine opštine Bogatić. Ovaj trend se već mesecima unazad ponavlja u različitim mestima širom Srbije. Državne vlasti time najdirektnije sprečavaju izveštavanje javnosti o temama od značaja i direktno ugrožavaju sloboda medija i krše odredbe zakona kojima je ona garantovana.

Pritisци na profesore/ke i one koji podržavaju studentske zahteve

Nakon što nastavnici/e osnovnih i srednjih škola u blokadama nisu primili svoje februarske zarade, pritisak je usmeren i na profesore/ke univerziteta. Najpre je najavljen vanredni inspekcijski nadzor visokoškolskih ustanova. U dopisu Ministarstva obrazovanja fakultetima, zatražen je i odgovor na pitanje da li su fakulteti pokrenuli disciplinske postupke protiv studenata/kinja i zaposlenih koji su u blokadi. Nakon toga, Vlada u tehničkom mandatu je usvojila i izmene Uredbe o normativima i standardima uslova rada univerziteta, na osnovu kojih će profesorima/kama fakulteta biti umanjene zarade i zbog čega će dobiti svega 12% plate. Pored toga što izmena nije usvojena u skladu sa procedurom definisanom zakonom, ove izmene direktno će ugroziti položaj Univerziteta na Šangajskoj listi. Pritiscima su izloženi i pojedinačni profesori/ke. Predstavnici vlasti i njihovi mediji svakodnevno targetiraju rektora beogradskog Univerziteta i pozivaju na njegovo hapšenje. Žaklina Stojanović, dekanica Ekonomskog fakulteta u Beogradu, dobila je poziv da se javi u policiju, pod pretnjom privođenja ako se ne pojavi, a razlog je krivična prijava zbog navodno izvršenog krivičnog dela povreda ravnopravnosti iz člana 128. Krivičnog zakonika. Kazna za ovo krivično delo je 3 godine zatvora, a za službena lica do 5 godina. Pretnjama su izloženi i oni koji pružaju podršku studentima i profesorima/kama. Naime, imena i brojevi telefona advokata i organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć objavljena su na društvenoj mreži Instagram uz uvredljive opise. Objavljivanjem ličnih podataka advokata/ica direktno je ugrožena njihova bezbednost. Napadima su izloženi i roditelji studenata koji učestvuju u blokadama. Radikal i haški osuđenik, Vojislav Šešelj, je u gostovanju na jednoj televiziji izjavio da je u policiji čistka "nepodobnih" policajaca i da je jedan pukovnik prevremeno penzionisan jer mu je sin učesnik blokada. Ovu izjavu potvrdila je predsednica Narodne skupštine, koja je takođe bila gost u emisiji. Šešelj je takođe pominjao i jednog policijskog načelnika čija je ćerka učesnica blokada i rekao je da taj policajac "ne može da ostane u policiji. Oni nije učinio nikakvo krivično delo, ćerka mu je punoletna, sama odgovara krivično, ali on nije podoban da bude jedan od policijskih načelnika." Vlast je intenzivirala pritiske kako bi ugušila proteste protiv korupcije predvođene studentima koji traju već četiri meseca. Otkazi i ucenjivanja na radnim mestima postali su svakodnevna pojava o kojoj se sada i javno govori, a podobnost postaje jedino merilo zadržavanja radnog mesta.

Sloboda okupljanja

Napadnut Zlatko Kokanović i građani u Loznici

Na protestu građana/ki u Loznici, koji je organizovan zbog sumnje da će se na sednici grada naći Nacrt prostornog plana koji bi trebalo da čini i područje za istraživanje litijuma i bora, napadnuti su prisutni građani/ke, među kojima su bili i studenti/kinje i đaci. Na đake se kolima zaleteo načelnik Mačvanskog okruga Željko Marjanović, a među đacima su bile i ćerke ekološkog aktiviste Zlatka Kokanovića. Na sreću niko nije povređen. I sam Kokanović je napadnut. Na njega su nasrnule dve osuđivane osobe bliske vlastima. Kokanović je na meti represije već duže vreme zbog svog aktivnog angažovanja u borbi protiv otvaranja rudnika litijuma u dolini Jadra.

Privodenja i informativni razgovori

U poslednjem periodu beleži se rast broja privodenja studenata/kinja i građana/ki koji se okupljaju na lokalu i protestuju. Šest osoba, među kojima su i studenti, privedeni su u Nišu nakon protesta protiv lokalne vlasti. Privedeni se sumnjiče za “nasilničko ponašanje na sproskoj priredbi ili javnom skupu” zbog polivanja vodom lokalnih funkcionera. U Leskovcu je priveden i profesor nakon što je pokušao da uđe u zgradu pozorišta gde se predsednik države obraćao građanima/kama. Sve se češće čuju i glasovi iz redova SNS-a koji pozivaju na hapšenje rektora beogradskog Univerziteta. Na protestu u Beogradu, kada su građani/ke okružili promotivne štandove Srpske napredne stranke, privedena je žena koja je uzvratila stranačkim aktivistima i nazad ih gađala jajima. Prisutni građani/ke opkolili su policijsko vozilo u koje su ženu odveli. Informativni razgovor obavljen je u kolima i devojka je odmah puštena. U Kragujevcu su privedena, a kasnije i puštena, trojica studenata zbog toga što je, kako je MUP saopštio, u njihovim kolima pronađena veća količina štitnika i gasnih sprejeva. Nakon protesta u Čačku, uhapšeno je četvorica muškaraca, a jednom je određeno zadržavanje od 48h. Pored privodenja, građani/ke su pozivani i na informativne razgovore. U Nišu je obavljen prvi informativni razgovor sa jednim građaninom zbog objava na društvenim mrežama vezanim za potencijalnu upotrebu zvučnog oružja na protestu u Beogradu 15. marta. Na “prijateljski” razgovor u BIA-u je pozvan i predsednik Sindikata profesionalnih fudbalera Nezavisnost, zbog objave o Aleksandru Vučiću. Protiv studenata u blokadi u Subotici podnete su i krivične prijave. S druge strane, protiv funkcionera SNS-a koji su napali studente/kinje i profesore FDU, naon čega su i otpočele blokade, suđenje nije ni počelo, jer pojedini osumnjičeni pregovaraju o sklapanju sporazuma o priznanju krivice. Jedna od osumnjičenih već je sklopila sporazum o priznanju krivičnog dela, dok mnogi koji su učestvovali u napadu još nisu identifikovani. Podsećamo, u pritvoru u Novom Sadu i dalje se nalazi šestoro opozicionih političara/ki i jedan student koji su uhapšeni nakon nelegalno prisluškivanog razgovora, a koji se sumnjiče za teško krivično delo “pripremanje dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Srbije, u vezi sa krivičnim delom pozivanje na nasilnu promenu ustavnog uređenja”, za šta je predviđena kazna zatvora do 5 godina. Brojne nepravilnosti prate ovaj slučaj, a jedna od njih je i da tužilaštvo ne daje odbrani uvid u spise predmeta. Broj do sada uhapšenih i privedenih na protestima nakon pada nadstrešnice prešao je 100.

Napadi na studente/kinje i građane/ke

Ozbiljne pretnje koje narušavaju sigurnost i bezbednost studenata/kinja i građana/ki svakodnevno stižu pod uticajem brutalne kampanje koju visoki funkcioneri vode protiv njih. Najpre, pretnja je upućena majci mladića koji je poginuo u padu nadstrešnice. Njoj je stigla fotografija sa fotošopiranom slikom mlađeg sina, što je jasna pretnja upućena ovoj ženi koja je javno podržala studente/kinje. Na kući studentkinje koja je pešačila od Šapca do Beograda ispisani su uvredljivi, preteći grafiti. Studente u Čačku napala je grupa od 20-ak osoba, a policija je do sada identifikovala samo 6 lica. Napadnuti studenti su saopštili i da je policija odbila da izađe na teren kada su ih pozvali. Policija je odbila da izađe na teren i na poziv četvorice studenata iz Novog Sada koje je napala grupa od 10 muškaraca. Studenti su napadnuti jer su u kafiću skandirali parolu koja se može čuti na protestima. Nakon što su napustili lokal napala ih je grupa muškaraca sa kaiševima u rukama. Dvojica mladića završila su u urgentnom centru, a jednom je operisana i vilica. Predstavnici vlasti pokušali su da optuže studente za nastali incident, te je premijer u ostavci najavio da će podneti krivične prijave protiv napadnutih studenata zbog navodnog obmanjivanja javnosti. Odbornik i potpredsednik Gradskog odbora SNS iz Zaječara fizički je napao demonstrante u protestnoj vožnji. Tom prilikom napadnut je i novinar. U Novom Sadu napadnut je profesor muzičke škole nakon 16-minutne tišine odavanja pošte stradalima. U Novom Sadu je grupa maskiranih muškaraca pirotehničkim sredstvima gađala građane/ke na terasama zgrada koji su učestvovali u akciji “Bukom protiv diktature”. Tom prilikom povređena je jedna žena, kada su je maskirani muškarci pogodili pirotehničkim sredstvom u ruku. Fizički je napadnuta i aktivistkinja neformalne grupe “Mladi s Juga” dok je lepila promotivni materijal kojim se građani pozivaju na zbor. Tokom odavanja 16 minuta tišine za stradale, muškarac je kolima udario jednog od učesnika blokade u naselju Žarkovo. Muškarac je pokušao kolima da probije blokadu kod FON-a. Redovno se sprovode i pritisci nad srednjoškolcima koji učestvuju u blokadama. Gasi se grejanje u školama, a pojedini direktori zaključavaju škole i onemogućavaju im pristup učionicama. Maturantu šabačke gimnazije neko je odvrnuo i šrafove na točkovima. Kampanja targetiranja u tabloidnim medijima je svakodnevna, a u tabloidu “Kurir” objavljena je i otvorena pretnja da će oni koji protestuju “završiti u reci”. Na sve žešćem udaru nalaze se profesori/ke fakulteta. Svega tri dana nakon što je Vučić na nacionalnoj televiziji RTS nazvao dekanku Filozofskog fakulteta iz Niša Nataliju Jovanović “kriminalkom”, ona je napadnuta nožem tokom trajanja protesta. Dekanka je na početku studentskih blokada otvoreno stala uz studente i od tada trpi posledice. Kontinuirani su napadi koje protiv nje iniciraju članovi/ce SNS-a i provladini tabloidi. Nakon napada, mnogi od njih, uključujući i predsednika, relativizovali su napad na dekanku. Vučić je izjavio je da ona napadnuta “nožićem” i da je nastala rana “kao kada sečete krastavac ili luk”. Umesto jasne osude nasilja, predstavnici/e vlasti svojim izjavama zapravo iniciraju nasilje koje je navelo i stariju ženu da napadne dekanku nožem. Da li je za jasnu osudu nasilja i minimum ljudske empatije neophodno da nastala rana ošteti vitalne organe žrtve i životno je ugrozi ili je potrebna samo stranačka lojalnost?